

Цюлюпа Н. Л.

ПРОБЛЕМИ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ МИСТЕЦЬКИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В ГАЛУЗІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

У статті розкриті особливості методичної підготовки студентів у галузі інструментального навчання, визначені шляхи формування знань та вмінь, які сприяють пізнанню, осмисленню та створенню музичних образів, а також їхньому адекватному відображенню у виконавському процесі.

Ключові слова: інструментальне навчання, методична підготовка.

В статье раскрыты особенности методической подготовки студентов в сфере инструментального обучения, определены пути формирования знаний и умений, которые способствуют познанию, осмыслению и созданию музыкальных образов, а также их адекватному отражению в исполнительском процессе.

Ключевые слова: инструментальное обучение, методическая подготовка.

The article deals with features of methodical training of students in instrumental learning, is determined ways of forming knowledge and skills that contribute to the knowledge, understanding and creation of musical images, as well as their adequate reflection in the performing process.

Keywords: instrumental learning, methodical preparation.

Стратегічні пріоритети політики в галузі освіти спрямовують вищі навчальні заклади на підготовку фахівців, здатних оперативно реагувати на будь-які зміни в освітньому процесі, спроможних планувати свої дії та самостійно їх вирішувати. Це передбачає суттєве оновлення змісту і технологічної архітектури діяльності вищої школи: посилення ролі й оволодіння знаннями, орієнтованими на різні кваліфікаційні рівні, підвищення їх технологічності, створення умов для активної соціальної дії, розвитку креативності майбутніх спеціалістів.

Визначена проблема актуалізується під час підготовки викладачів

мистецьких закладів освіти, діяльність яких спрямовується на залучення підростаючого покоління до глибокого пізнання кращих зразків музичного мистецтва.

У галузі фахової підготовки педагогів ці питання знайшли відображення у роботах Е. Абдулліна, Л. Арчажникової, Л. Рапацької, О. Олексюк, В. Орлова, Г. Падалки, О. Рудницької, О. Ростовського, В. Шульгіної, О. Щолокової та ін. Широкий спектр теоретико-методичних досліджень і публікацій, здійснений сучасними вченими (О. Бурська, В. Буцяк, Л. Василенко, І. Гринчук, Л. Гусейнова, Н. Згурська, В. Крицький, О. Лисенко, О. Ляшенко, І. Медведєва, М. Михаськова, В. Мішеченко, Н. Мозгальова, Т. Панасенко, Л. Паньків, О. Плотницька, Ю. Ростовська, Г. Саїк, І. Сипченко, Т. Стратан, О. Щербина та ін.), доводить їх зацікавленість цією проблематикою.

Водночас, ціла низка питань, пов'язаних із методичною підготовкою студентів, зокрема, інтенсифікації навчання та посилення його розвивального ефекту не знайшла ґрунтовного висвітлення. Тому **мета** статті – розкриття особливостей методичної підготовки студентів у курсі “Історія та методика викладання гри на фортепіано”, визначення шляхів формування знань та вмінь, які сприяють пізнанню та створенню музичних образів, їх адекватному відображенню у виконавському процесі.

В умовах розбудови національної системи мистецької освіти зростають вимоги до рівня фахової підготовки викладачів мистецьких закладів освіти. Вона все більше спрямовується на розвиток їх педагогічної майстерності, оволодіння сучасною методикою викладання, засвоєння теоретичних та практичних навичок, які молоді педагоги-музиканти зможуть передати своїм вихованцям.

Педагогічну майстерність фахівця можна визначити як гармонійну єдність загальнопедагогічних і спеціальних знань, умінь, здібностей, а також професійно-особистісних якостей, котрі забезпечують успішне здійснення діяльності у галузі музичного навчання школярів. Разом з тим формування елементів майстерності, на наш погляд, буде більш успішним, якщо оволодіння теоретичними знаннями і практичними вміннями буде супроводжуватись вивченням і теоретичним осмисленням досягнень видатних педагогів-музикантів минулого, розглянутих крізь призму сучасних вимог до музичної освіти дітей.

Знайомство з педагогічним мистецтвом видатних композиторів і виконавців допомагає створити у свідомості студентів образ-модель Вчителя, викликає необхідність порівнювати свої знання і реальні дії з образом-ідеалом, стимулює власні пошуки у цій галузі, адже відомо,

що педагогічні якості формуються за умов творчого засвоєння спадщини минулого і поступового створення власного стилю викладання.

Аналіз чужого досвіду стає проміжною ланкою між знанням педагогічної теорії і власною педагогічною діяльністю. Співвідношення педагогічних фактів і практики видатних музикантів минулого й відповідних теоретичних положень сприятиме подоланню формального засвоєння студентами знань. Критичне засвоєння спадщини минулого створює сприятливі умови для становлення педагогічних поглядів, ідеалів, переконань, для формування творчого мислення.

Важливим фактором успішності такої роботи, подолання стихійності процесу самовдосконалення майбутнього викладача мистецьких закладів освіти стає інтегрований курс "Історія та методика викладання гри на фортепіано". Систематична і цілеспрямована робота з вивчення музично-педагогічного досвіду розвиває у студентів потребу постійно поглиблювати і розширювати свої знання, пробуджує інтерес до музично-педагогічної діяльності, збагачує конкретними методичними прийомами.

Цінність такої роботи полягає також у тому, що майбутні фахівці набувають дослідних умінь і навичок (анотування і реферування статей і книг, робота з першоджерелами, з мемуарною і епістолярною літературою, документальними матеріалами). Вони також вчать класифікувати матеріали й узагальнювати педагогічні факти і явища. Набутий під час навчання дослідницький досвід стає необхідним підґрунтям для наступної професійної діяльності викладача, а його важливою частиною – ознайомлення з основними принципами навчання гри на музичних інструментах, які були закладені видатними майстрами української музичної педагогіки.

При цьому необхідно підкреслити, що методична підготовка є важливою складовою у загальній системі навчально-виховного процесу вищих педагогічних закладів. На думку С. У. Гончаренка, вона виконує міжпредметну функцію і синтезує психолого-педагогічні і спеціальні знання, вміння і навички, необхідні для всіх видів практичної діяльності.

Під методичною підготовкою у сучасній науковій літературі розуміють процес функціонування професійно орієнтованих розумових дій педагога, котрий забезпечує відображення, аналіз і присвоєння індивідом концептуальних ідей, методик навчання, а також їх перетворення у форму конструктивних схем орієнтування і рефлексивного управління педагогічним процесом з метою створення сприятливих умов для засвоєння змісту освіти і саморозвитку учнів.

За своєю сутністю вона є мисленнєвою діяльністю, тобто способом розумової взаємодії педагога із засобами і методами навчання та виховання, мета якої – моделювання й удосконалення предметно-практичної педагогічної діяльності.

Отже, опанування музичних творів повинно відбуватися інтеграційним шляхом (одночасне використання цілісного аналізу стилю, жанру, форми, технічних та координаційних складових, створення специфічно-музичних проєктів, моделювання образно-емоційної драматургії, організації всіх процесів у часі та ін.). Визначитися у цих складних питаннях їм допомагають численні поради видатних педагогів, які заклали підґрунтя методичної системи в галузі інструментального виконавства. Так, для сучасної музичної педагогіки принципового значення набуло положення, що будь-яке музичне навчання дає позитивний результат у розвитку. Однак його розвиваючий ефект не завжди виявляється однаковим. Часто навчання може на високому ступені інтенсифікувати загальний розвиток дитини, але буває, що воно лише незначною мірою торкається його, тобто навчання може йти по дотичній до розвитку і не мати на нього істотного впливу. Це може відбуватися при таких обставинах:

1. Навчання здійснюється на обмеженій кількості музичних здобутків, засвоюється мінімальний за обсягом навчально-педагогічний репертуар.

2. Урок музики, трансформуючись у просте тренування ігрових навичок, значно збіднюється за змістом, при цьому пізнавальний інтерес учнів не розвивається.

3. Викладання в деяких випадках має яскраво виражений авторитарний характер, орієнтує учнів на заданий вчителем інтерпретаторський зразок, не розвиває самостійності, активності, творчої ініціативи.

4. Уміння і навички, що формуються в процесі навчання, виявляються обмеженими за діапазоном дія, недостатньо широкими й універсальними.

Зазначені дефекти викладання можуть траплятися на різних етапах музичного навчання, однак вчитель повинен вже на початковому етапі їх уникати. Варто підкреслити, що саме в цей час навчання повинно спрямовуватись на музичний розвиток дитини, тобто формування власне ігрових якостей, професійно-виконавських умінь і навичок не може бути самоціллю, а лише засобом музично-виховних і музично-освітніх завдань.

Загальний музичний розвиток – багатогранний і складний процес.

Одна з найважливіших його сторін пов'язана з розвитком комплексу спеціальних здібностей (музичний слух, почуття музичного ритму, музична пам'ять). Але розвиток учня не зводиться тільки до виявлення і кристалізації його спеціальних здібностей. Не менш істотними в плані загального музичного розвитку є й ті метаморфози, внутрішні зрушення, що відбуваються у сфері музичного мислення, художньої свідомості учнів.

Формування і розвиток музичного інтелекту здійснюється в результаті поповнення, збагачення індивідуального досвіду, ґрунтується на русі від незнання до знання, від знань нижчого порядку до знань більш диференційованих і глибоких. "Знати музичну літературу, тобто музичні добутки у найбільшій кількості," – таке гасло висуває передова музична педагогіка щодо становлення й кристалізації музичної свідомості учнів.

Якщо розвинутий музичний інтелект є продуктом нагромадження, асиміляції і наступної переробки відповідних знань, можна зробити такий висновок: чим ширшими, різноманітнішими будуть загальні і спеціальні знання учня про музику, тим більш розвинутою буде його музична культура, ширшим і глибшим буде його музичний тезаурус.

Усе це дає підставу стверджувати, що гра на музичному інструменті, збагачуючи учня особистим виконавським досвідом, створює необхідну основу для різних музично-виконавських операцій. Досвід, придбаний через виконання музики, стає особливо цінним. Відповідно розвиток художнього мислення учнів стає ключовим питанням у системі методичної підготовки майбутнього вчителя музики.

Узагальнення результатів дослідної роботи дозволяє визначити умови, які сприяють вдосконаленню методичної підготовки студентів у галузі інструментального навчання: розкриття перспектив реалізації розвивальних тенденцій у виконавському класі; обґрунтування і підтвердження на практиці можливості поєднання загально-розвивальних методів навчання з формуванням рухо-технічних вмінь та навичок; формування у студентів інтересу до особистості учня і переваг особистісного підходу до його розвитку; усвідомлення студентами вимог, які такий підхід пропонує їм, і переконання в тому, що він є плідним для їх власного розвитку – загально-художнього і музично-виконавського.

Застосування теорії розвивального навчання в системі методичної підготовки майбутніх викладачів мистецьких закладів освіти розширює наукові погляди щодо її когнітивно-пізнавального потенціалу в контексті музично-виконавської діяльності, її основні положення на-

дають можливість цілеспрямовано активізувати музичне мислення студентів і можуть стати підґрунтям для оновлення навчальних програм із музично-виконавських дисциплін.

Література:

1. Алексеев А. Д. Методика обучения игре на фортепиано / А. Д. Алексеев. – М. : Музыка, 1971.
2. Алексеев А. Д. Работа с учениками школы и училища над музыкальным произведением / А. Д. Алексеев. – М. : Музгиз, 1957.
3. Алексеев А. Д. Творчество музыканта-исполнителя / А. Д. Алексеев. – М. : Музыка, 1991.
4. Арчажникова Л. Г. Активизация творческих качеств учителя музыки в процессе методической подготовки. – М. : Просвещение, 1991.
5. Медушевский В. В. Интонационная форма музыки. – М., 1993.
6. Теория и методика обучения игре на фортепиано. – М. : Владос, 2001.
7. Цыпин Г. М. Обучение игре на фортепиано. – М. : Просвещение, 1984.